

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1215940/1

בבית הדין הרבני האזורי באר שבע

לפני כבוד הדיינים:

הרב אהרן דרשביץ – אב"ד, הרב עובדיה חפץ יעקב, הרב אברהם צבי גאופטמן

המבקשת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד שלמה דרעי)

נגד

המבקש: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד ציון פרץ)

הנדון: קביעת מקום הדיון בתביעת גירושין

פסק דין

בפנינו מחלוקת אודות מקום הדיון. הצדדים נישאו לפני קרוב ל-25 שנה. לאחר נישואיהם התגוררו במושב [...]. לפני כשש שנים עברו הצדדים להתגורר במקסיקו, לשם הגיעו עם שלשת ילדיהם. לאחר מספר חודשים שבה האשה לארץ, והבעל נשאר במקסיקו.

לפני למעלה משנה הגישה האשה תביעת גירושין כרוכה, בעקבותיה התקיים דיון ראשון לפני כשנה בבית הדין הרבני באילת. הבעל השוהה בחו"ל לא הופיע לדיון.

בפנינו בקשת ב"כ הבעל לקיים את הדיון בבית הדין האזורי באר שבע, בהסתמך על העיקרון לפיו התובע הולך אחר הנתבע. לדבריו, מקום המגורים האחרון של בני הזוג היה במקסיקו ולא באילת, לכן לא ניתן לחייבו להופיע לדיון באילת, ולשם הנוחות מציע לקיים הדיון בפני אותו הרכב בשבתו בבית הדין באר שבע. לעומתו, טוען ב"כ התובעת כי מקום מגוריהם האחרון של בני הזוג היה באיזור אילת, שם מתגוררת היום התובעת וילדיה.

על מנת להבהיר את עמדתנו, נצטט את תקנות הדיון הנוגעות לנדו"ד:

פרק ב: מקום המשפט

(1) התובע הולך אחר הנתבע, ולכן על התובע להגיש את תביעתו לבית-הדין האזורי של מקום הנתבע.	ז.	המשפט במקום הנתבע
(2) כמקומו של הנתבע יראו את מקום מגוריו הקבוע, מקום עבודתו הקבוע או מקום עסקיו העיקריים.		
(3) אין לנתבע בארץ מקום קבוע, כאמור – נחשב מקום הימצאו כמקומו.		
(4) אם מקום הימצאו של הנתבע אינו ידוע או שמקום מגוריו הוא בחוץ לארץ, תוגש התביעה לבית הדין האזורי של מקום התובע.		
(1) תביעה בין בני זוג בענייני אישות תוגש לבית הדין הרבני של מקום המגורים האחרון של בני הזוג.	י.	משפט בין בני זוג

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תביעה
העיסקה
במקום יב. נעשתה עיסקה במקום מגוריהם של שני הצדדים, ואחר-כך עזב אחד מהם את המקום – הברירה בידי התובע להגיש תביעה בענין העיסקה במקומו של הנתבע או במקום העיסקה, אם היא עדיין מתקיימת.

רואים אנו בסעיף ז(4) כי כאשר מקום מגוריו של הנתבע הינו בחו"ל, אזי תוגש התביעה לביה"ד במקום מגוריו של התובע.

כמו כן, גם אם נתייחס לכך שמדובר בתביעה בין בני זוג, בה הולכים אחר מקום המגורים האחרון, מטענות הצדדים עולה שמקום מגוריהם לאורך שנים היה באזור אילת, וניסיונם הקצר להתגורר יחדיו במקסיקו לא עלה יפה. עם זאת, גם אם נחשיב את מקסיקו כמקום מגוריהם האחרון, הרי אין בכך כדי להשפיע על מקום הדיון בתיק זה, כאשר השאלה היא אם לקיים את הדיון בביה"ד בבאר שבע או בביה"ד באילת.

יתירה מכך, הנתבע כלל אינו מתכוון להתייצב לדיון הקרוב, אלא באמצעות כא כוחו, לכן חלק מהטעמים שהובאו בפוסקים לפיהם הולך התובע אחר הנתבע, כלל אינם נוגעים לתיק זה.

ביה"ד מבהיר עוד כי אחיו ואחותו של הנתבע אינם צריכים להופיע לדיון הקרוב.

מן הראוי היה להרחיב יותר בנימוקים, אך בשל הזמן הקצר שנותר עד למועד הדיון אין באפשרותנו להאריך יותר בשלב זה, ועוד חזון למועד.

לאור הנ"ל הדיון יתקיים במועדו באילת בתאריך כ"ד בסיון תש"פ (16 ביוני).

ניתן ביום י"ט בסיון התש"פ (11.06.2020).

הרב אהרן דרשביץ – אב"ד הרב עובדיה חפץ יעקב הרב אברהם צבי גאופטמן

נימוקים

בפנינו מחלוקת אודות מקום הדיון. הצדדים נישאו לפני קרוב ל-25 שנה. לאחר נישואיהם התגוררו באזור אילת. לפני כשש שנים עברו הצדדים להתגורר במקסיקו, לשם הגיעו עם שלשת ילדיהם. לאחר מספר חודשים שבו האשה והילדים לארץ, והבעל נשאר במקסיקו.

לפני למעלה משנה הגישה האשה תביעת גירושין כרוכה, בעקבותיה התקיים דיון ראשון לפני כשנה בביה"ד הרבני באילת. הבעל השווה בחו"ל לא הופיע לדיון.

בפנינו בקשת ב"כ הבעל לקיים את הדיון בביה"ד האזורי בבאר שבע, בהסתמך על העיקרון לפיו התובע הולך אחר הנתבע. לדבריו, מקום המגורים האחרון של בני הזוג היה במקסיקו ולא באילת, לכן לא ניתן לחייבו להופיע לדיון באילת, ולשם הנוחות מציע לקיים הדיון בפני אותו הרכב בשבתו בבית הדין בבאר שבע. לעומתו, טוען ב"כ התובעת כי המגורים במקסיקו היו קצרים וזמניים ומקום מגוריהם האחרון של בני הזוג היה באילת, שם מתגוררת היום התובעת וילדי הצדדים.

בירור הדיון

ננסה לעמוד בקצרה על שורשי הדיון בקביעת מקום הדיון, לאורם נבחן את שייכות הדברים בנדון דיון.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

א. התובע הולך אחר הנתבע

פסק הרמ"א (ח"מ יד, א):

"התובע צריך לילך אחר הנתבע, אם הוא בעיר אחרת, אף ע"פ שבעיר התובע הבית דין יותר גדול (מהרי"ק שורש א)".

בתשובת יביע אומר (ח"ז ח"מ ד) כתב כי אף שהמחבר לא כתב דין זה, אלא הרמ"א, מ"מ אף הפוסקים הספרדים נהגו כך, וז"ל:

"מה שפסק הרמ"א שהתובע הולך אחר הנתבע, אפילו אם הב"ד שבעיר התובע יותר גדול, אמנם כן הסכימו גדולי האחרונים הספרדים, וכמ"ש הכנה"ג (סי' יד הגה"ט אות כא), שכן כתבו המהריב"ל ח"ג (סי' צז). והרב המבי"ט ח"ג (סי' לג). ומהרשד"ם (חיו"ד סי' רכ). ומהר"א ששון (סי' מד). ועוד. ע"ש. ובשו"ת המבי"ט שם כתב בסוף התשובה, שמרן מהר"י קארו ושאר החכמים חתמו והסכימו לדבריו. ע"ש".

אמנם צריך עיון בגוף תקנה זו, שנראה לכאורה שסותרת את האמור בדברי הגמרא בסנהדרין (לא, ע"ב):

"כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: התוקף את חבירו בדין, אחד אומר: נדון כאן, ואחד אומר: נלך למקום הוועד כופין אותו וילך למקום הוועד. אמר לפניו רבי אלעזר: רבי, מי שנושה בחבירו מנה יוציא מנה על מנה? אלא, כופין אותו ודן בעירו. איתמר נמי, אמר רב ספרא: שנים שנתעצמו בדין, אחד אומר נדון כאן ואחד אומר: נלך למקום הוועד - כופין אותו ודן בעירו, ואם הוצרך דבר לשאול כותבין ושולחין [...] אמר אמימר, הילכתא: כופין אותו וילך למקום הוועד. אמר ליה רב אשי לאמימר: והא אמר רבי אלעזר: כופין אותו ודן בעירו. הני מילי היכא דקאמר ליה לזה למלוה, אבל מלוה - עבד לזה לאיש מלוה".

וכן פסק המחבר (שם):

"שנים שנתעצמו בדין, זה אומר: נידון כאן, וזה אומר: נעלה לב"ד הגדול, כופין אותו ודן בעירו. ואם אמר: כתבו ותנו לי מאיזה טעם דנתוני, שמא טעיתם, כותבים ונותנים לו ואח"כ מוציאים ממנו. ואם הוצרך לשאול דבר מב"ד הגדול, כותבים ושולחים ושואלים, ודנין להם בעירם כפי מה שיבא בכתב ב"ד הגדול; ושני בעלי דינים יפרעו שכר השליח [...] במה דברים אמורים, בשאר הדינים שזה טוען וזה טוען, או שאומר המלוה: נידון כאן, והלוה אומר: נלך לב"ד הגדול, אבל אם אמר המלוה: נלך לב"ד הגדול, כופין את הלוה ועולה עמו. וכן אם טען זה שהזיקו או גזלו, ורצה הטוען לעלות, כופין ב"ד שבעירו את הנטען לעלות עמו, וכן כל כיוצא בזה. בד"א, כשהיו עדים או ראיה לנגזל או לניזק או למלוה; אבל טענה רקנית, אין מחייבין את הנטען לצאת כלל, אלא נשבע במקומו ונפטר".

וראים מכאן שיש ללכת אחר התובע, דעבד לווה לאיש מלווה [ועיין רא"ש בסנהדרין פ"ג, אות מא, דלאו דווקא לווה ומלווה, אלא כל דבר שיש בו תובע ונתבע, וכן הוא ברמב"ם פ"ו מסנהדרין ה"ז ובשו"ע הנ"ל], וזה לכאורה היפך התקנה המובאת ברמ"א.

וכבר עמד על כך בערוך השולחן (שם, סק"ג), וז"ל:

"אם התובע והנתבע אינם דרים בעיר אחת צריך התובע לילך למקום הנתבע ולירד עמו שם לדין ואף אם הב"ד של מקום התובע גדולים מהב"ד שבמקום

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הנתבע מ"מ צריך לילך למקומו ולא תקשה לך למה לענין טענת ב"ד הגדול ובית הוועד יפה כחו של התובע, דשאני התם דכיון שכבר נתברר להב"ד שבכאן שתביעתו תביעה הגונה ממילא יפה כחו של התובע כדכתיב [משלי כב, ז] עבד לווה לאיש מלוה. אבל כשהנתבע בעיר אחרת והב"ד של מקום התובע אינם יודעים כלל טענות הנתבע ואולי יש לו עדים או ראיה שתובעו בחנם, א"כ איך נכוף את הנתבע לילך למקום התובע אלא אומרים לו לתובע לך למקום הנתבע ושמה תדונו".

כלומר כאשר ברור שיש בסיס לתביעה, יש לנתבע ללכת אחר התובע מדין "עבד לווה לאיש מלוה", משא"כ במקום בו בסיס התביעה אינו ברור דיו.

הסבר נוסף מצינו בשו"ת שיבת ציון (סימן צח), וז"ל:

"דדוקא בטענת נעלה לב"ד הגדול או לבית הוועד היה מדינא בכח התובע לכופ את הנתבע שילך אחריו לב"ד אחר וזה נשתנה מצד המנהג יען כי אין בזמננו לא ב"ד הגדול ולא בית הוועד, אבל היכא שבתי דינין שוים ואין כח ב"ד יפה מחבירו ואינן גדולים בחכמה ובמנין זה מזה גם מדינא דגמ' אין כח להתובע לכופ את הנתבע שילך אחריו לב"ד אחר אשר הוא שוה לב"ד של הנתבע בלי טענה ואמתלא, ובזה בודאי הנתבע מוחזק בעצמו ובגופו, ואין כח ביד התובע להטריח את הנתבע לטלטל בטלטולא דגברא הקשה, וגם מדינא דש"ס ומדינא דאורייתא צריך התובע לילך אחר הנתבע מאחר שבתי דינין שוים בתואר ובקומה ואין יתרון לב"ד זה מב"ד אחר ובזה לא שייך לומר עבד לווה לאיש מלוה שיהיה כח ביד המלוה להתל בהלוה לטלטלו ממקום למקום, ואם שיש עליו תביעות ממונו ומשועבד לו מ"מ אין עליו שיעבוד גופו שילך אחריו, ורק בטענת נלך לב"ד הגדול שיש להתובע אמתלא לומר שיהיה לו פסידא דממונא אם ידין עמו בב"ד קטן וחייש שמא יטעו בדין לפי פי' הרמב"ם או שיהיה בוש ויודה כפירש"י בזה אמרינן עבד לווה לאיש מלוה להסיר מעליו חשש פסידא אבל בלי שום אמתלא הדין דין אמת מעולם שהתובע צריך לילך אחר הנתבע".

לדבריו, הנתבע מוחזק בגופו, ואין בכוחו של התובע לחייבו לנדוד לעירו כדי להתדיין, ורק כאשר יש חשש הפסד, כגון טעות בדין, ובשל כך חפץ להתדיין בביה"ד הגדול, בכגון זה אמרינן עבד לווה לאיש מלוה [ועיין בקובץ "כתלנו", טו, מאמר הגר"י שחור שליט"א, עמ' 434, שכתב דקשה לומר כן בדעת הרמ"א הסובר שהולכים אחר הנתבע גם כשביה"ד במקום התובע גדול יותר. ובדוחק אפ"ל שזכות התובע היא רק כשחפץ בב"ד חשוב יותר באופן משמעותי, כביה"ד הגדול].

עוד עיין בשואל ומשיב (מהדו"ק, ח"ג, יח) שחילק בין תובע החפץ לדון במקום אחר, כגון בית הוועד (שבזה אומדנא שאין התובע מוציא מעותיו בחינם), לבין תובע החפץ לדון בעירו, שבזה דוקא בהלוואה אמרינן עבד לווה, משא"כ שאר תביעות שהתובע הולך אחר הנתבע, עיי"ש.

ב. הטעם שתובע הולך אחר הנתבע

והנה גם אם הדין המוזכר ברמ"א אינו סותר את הנאמר בדברי המחבר, עדין יש להבין מפני מה יש ללכת אחר הנתבע דווקא, ולא ללכת אחר התובע, שיתכן שיש אמת בתביעתו, ונקיים בזה "עבד לווה לאיש מלוה". ומצינו בזה כמה הסברים:

1. כתב בשו"ת מהר"י בן לב (ח"ג סימן צז):

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"מנהג קבוע בכל המקומות שיש קהלות מרובות שהתובע הולך אחר הנתבע ואינם מחלקין בין שיהיה הנתבע עשיר או עני או אוהב או שונא לנתבע¹ משום דכך הסכימו והוה ליה כאילו קבלוהו עליהם והתקנה הזאת נראה שתקנוה משום שהיחיד הוא מוכרח ונכנע לפני הב"ד של הקהל שלו מה שלא יכנע אם יגזרו עליו זולתם".

2. באופן שונה במקצת ביאר בשו"ת מהרשד"ם (חו"מ סימן ז), וז"ל:

"ראו הם קדמונינו להחזיק במנהגם הטוב מפני השלום שגדול השלום וזה שאם יבא התובע ויאמר זה שאני רוצה הוא הגדול או שוה לתלמיד חכם שאתה הנתבע רוצה ואמר הנתבע אין האמת כדברך מאן מוכח בעונותינו כל א' מתנשא ואמ' אני אני ואפסי עוד גדול ממני וירכו המחלוקות והקטטו' לכן ראו להשקיט הריב אחר שהנתבע ציית דין תורה ואינו מטריח לתובע לילך חוץ לעיר שהדין בזה עם הנתבע וכ"ש וק"ו לע"ד בזמן הזה שרוב הדינים אינם אלא ע"פ הספרים שנמצא שאין הקטן הדיין אלא הגדולים".

לדברי המהריב"ל יש ללכת אחר הנתבע, מפני שעיי"כ ישתף פעולה עם ביה"ד, ואילו לדברי המהרשד"ם יש ללכת אחר הנתבע מאחר שאינו מסרב לדין תורה, ראוי ללכת אחריו ולהשקיט בכך הריב.

3. טעם אחר כתב בכנסת הגדולה (הגהות טור חושן משפט סימן יד, אות כא), וז"ל:

"ולי נראה, שנהגו כן מפני תועלת הנתבע שלא יוציא מנה על מנה. הא כיצד, פעמים שהתובע מעיר אחת והנתבע מעיר אחרת, אם אתה אומר שהנתבע ילך אחר התובע, יבא איש רמאי ויתן עיניו באיש עשיר שבעיר אחרת, ויאמר שיש לו תביעה עמו שיבא להתדיין עמו בעירו. והעשיר ההוא שלא לכתת את רגליו לטלטל את עצמו יתפשר עמו, מה שאין כן אם יצטרך הוא לבא לעיר הנתבע. ומאחר שנהגו כן כשהם בשני עיירות, ראוי להנהיג המנהג אפי' בעיר אחת בשתי בתי דינין שלא לחלוק במנהג, ועייין במ"ש בס"ד בהגהת ב"י".

בעוד שלדברי המהריב"ל התקנה היא לתועלת התובע, כדי שהנתבע יציית לדין, ולדברי המהרשד"ם התקנה אינה לטובת אחד הצדדים אלא כדי להשקיט המריבה, הרי שלדברי הכנה"ג התקנה הינה לתועלת הנתבע, ועל מנת למנוע סחטנות כנגד בעלי ממון. נפקא מינה בזה תהיה במקום בו התובע אינו מעוניין להתדיין בעירו, והנתבע חפץ להתדיין במקום התובע, שאם התקנה לטובתו, אפשר שיכול לומר אי אפשרי בתקנ"ח.

הצד השווה שבדבריהם הינו שההליכה אחר הנתבע הינה תקנה, ואינה מעיקר הדין (עייין יבי"א, בסוף התשובה הנ"ל, וראה בהרחבה בפס"ד הגר"י שחור שליט"א, תיק 982107/1, וכן ב"אורות המשפט", עמ' קפ"א).

4. ביאור אחר מצינו בדברי הגר"א (סקי"ח), שהביא מקור מדברי הגמרא בב"ק (מו, ע"ב), עפ"י הכלל "דמאן דכאיב ליה כאיבא ליזיל לבי אסיא". זוהי הסברא בבסיס הדין ד"המוציא מחבירו עליו הראיה", שמי שכואב לו הוא זה שצריך להתאמץ וללכת לרופא.

כך גם כאשר מדובר בתובע הרוצה להוציא ממון, עליו לטרוח ולהגיע לבית דינו של הנתבע. לכאורה יוצא מדבריו שההליכה אחר הנתבע נובעת ממוחזקותו הממונית.

¹ כלומר, שהחכם במקום הנתבע חכם או שונא לו, כך כוונת הדברים, עיי"ש – א.צ.ג.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

5. טעם נוסף עפ"י השיבת ציון הנ"ל, שהנתבע מוחזק בגופו, ואין כח ביד התובע להטריחו ולטלטלו לעירו, עיי"ש.

מדברי הגר"א עולה לכאורה שמדובר בדין גמור, ולא בתקנה (עיין אורות המשפט, שם). כך גם יוצא מדברי ה"שיבת ציון" שכתב שהנתבע מוחזק בגופו, ועל כן אין בכוחו של התובע לחייבו להיטלטל למקום אחר.

והנה אם מדובר בתקנה, יותר קל ליישב את הסתירה הנ"ל בין עדיפות כוחו של התובע בהליכה לביה"ד הגדול, לבין ההליכה אחר הנתבע המובאת ברמ"א, שאכן מעיקר הדין העדיפות לתובע, אך במשך הזמן ראו חכמינו מקום לתקן תקנות, מחמת הרמאין וכדו' (ראה מאמר הגר"י שחור הנ"ל).

הליכה אחר הנתבע בשני בתי דיני בעיר אחת

עוד נציין, כי לכאורה אליבא דכל הטעמים הנ"ל, ההליכה אחר הנתבע אינה רק כאשר נמצא בעיר אחרת, אלא אף אם הם מתגוררים באותה העיר, וחלוקים באשר לאיזה ביה"ד ללכת. למהרשד"ם וביאור הגר"א אין כל מקום לחלק בין שני בתי דין בעיר אחת או בשתי ערים, ואילו לכנה"ג היה מקום לחלק בדבר, אך כבר הבאנו לשונו, שסובר שמצד לא פלוג, גם בעיר אחת הולכין אחר הנתבע (וראה כנפי יונה ח"ב, סימן טז, שדן בענין). גם למהריב"ל יש להסתפק, דאפשר שסוכ"ס כל שהוא ביה"ד בעירו ייכנע.

הליכה אחר הנתבע לבי"ד שאינו בעיר מגורי התובע או הנתבע

והנה בנדו"ד הנתבע חפץ לדרון בעיר שלישית שאינה עירו שלו ואף לא של התובעת, ולכאורה תלוי הדבר בטעמים השונים, לדברי המהרשד"ם אפשר שיוכל לתבוע זאת, כי סוכ"ס הוא ציית דינא. לכאורה גם לטעם הגר"א על התובע יהיה להרחיק נדוד אף לעיר שלישית, מפני שעליו לתור אחר ה"בי אסיא" בכל מקום שיהיה. אף לדברי ה"שיבת ציון", שהנתבע מוחזק בגופו, מוחזקותו קיימת בכל מקום בו בוחר להתדיין. כמו כן לדברי הכנה"ג יש מקום לומר שחכמים לא חילקו בתקנתם, לפיה יש ללכת אחר הנתבע, גם באופן זה, וכפי שכתב הכנה"ג בשמו לגבי שני בתי דיני בעיר אחת (ועיין עוד במשפטיך ליעקב, ח"ה, עמ' שעה).

אמנם לדברי המהריב"ל לא יוכל לבקש זאת, מפני שדווקא לגבי עירו של הנתבע שייך ש"ייכנע יותר בפני הדיינים", משא"כ בעיר אחרת. הן אמנם בנדו"ד, דייני ביה"ד בבאר שבע הם המשמשים בפועל כדייני ביה"ד אילת, אך יש מקום לומר שהציות לדייני המקום אינו מצד תחושת הכפיפות של הנתבע לדייני עירו, אלא בשל הכושה מבני עירו כאשר אינו מציית להכרעת ביה"ד, ונרחיב את היריעה לקמן (אות ג).

הליכה אחרי הנתבע כאשר אינו מופיע בעצמו לדין אלא מיוצג ע"י מורשה

עוד יש לציין כי הנתבע כלל אינו מתכוון להתייצב לדין הקרוב, אלא באמצעות בא כוחו, ואפשר שכלל לא יוכל להתייצב לדיונים בשל "מגפת הקורונה", ומגבלות התעופה שהוטלו, על כן נראה שחלק מהטעמים שהובאו בפוסקים לפיהם הולך התובע אחר הנתבע, כלל אינם נוגעים לנדון זה. הן אמנם, לסוברים שאין מדובר בתקנה, אלא בעיקר הדין, ומצד מוחזקות, בין אם מוחזקות בממון (הגר"א), בין אם מוחזקות בגופו ("שיבת ציון"), לכאורה אין חילוק בין אם הוא מופיע בעצמו לדין או שבוחר להתדיין באמצעות בא כוחו, שהרי עצם המוחזקות מאפשרת לו לקבוע את מקום

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הדין, ובוודאי כאשר אינו מבקש להתדיין מעבר לים, אלא מוכן לשלוח מורשה מטעמו למדינתה של אשתו.

אמנם אם נאמר שמדובר בתקנה, אזי ניתן לומר שאין לך בה אלא חידושה, וכאשר הנתבע אינו מתעתד להגיע לדין בכל מקרה, אזי הדין המקורי לפיו יש ללכת אחר התובע, "שלא יוציא מנה על מנה", נותר בעינו. בכל אופן, ודאי שנימוקו של המהריב"ל, לפיו קל יותר לכופף את הנתבע בפני דיני עירו, אינו שייך כאשר הנתבע עצמו כלל אינו מתייצב לדין.

ג. דין ודברים שבין איש לאשתו

פעמים רבות בדין ודברים שבין האיש לאשתו, מתעוררת מחלוקת באשר למקום הדין.

והנה מצינו ברמ"א (שם) שכתב:

"אב שיש לו תביעה על בנו, צריך לילך הבן, אף על פי שהוא הנתבע, אחר אביו, כמו שנתבאר (בי"ד סי' ר"מ)".

הפתחי תשובה (שם, סק"ד) דן האם יש ללמוד משם גם לגבי דין ודברים בין איש לאשתו, וז"ל:

"בגליון שו"ע דהרה"ג מוהר"י העשיל אשכנזי נכתב בצידו, נ"ל דה"ה באיש ואשתו צריכה האשה לילך אל מקום האיש שאף היא חייבת בכבוד בעלה, וגם טלטולא דגברא קשה כו', ע"כ. ולע"ד לא נהירא, וגם מתשובת ברית אברהם אה"ע סי' צ"ב [אות י"ד בהגה] שהבאתי בפ"ת לאבן העזר סימן ע"ה סק"ג לא נראה כן".

הפת"ש לא ביאר מפני מה חידושו של מוהר"י העשיל אשכנזי, שהשווה בין אב ובן לבעל ואשה, אינו נהיר.

ובשו"ת אגרות משה (ח"מ ח"א ה), כתב לבאר הדבר, וז"ל:

"הנה בדבר איש ואשתו שיש סכסוכים ביניהם והם בשני מקומות מצד המחלוקת שביניהם שהנידון הוא לאיזה ב"ד צריכים לילך משום שהוא רוצה שיהיה דינם בב"ד של מקומו והיא רוצה בב"ד של מקומה והורה כתר"ה שהיא צריכה לילך לב"ד שבמקום הבעל ורוצה כתר"ה לידע גם דעתי העניה בזה. והנה בפ"ת חו"מ סימן י"ד סק"ד (עיין בערוה"ש לחו"מ שם אות ד') הביא ממהר"ר העשיל אשכנזי דהאשה צריכה לילך אל מקום האיש משום שהיא חייבת בכבוד בעלה ודימה זה להא דבן שצריך לילך אחר אביו שאיתא ברמ"א שם סוף סעיף א' וביו"ד סימן ר"מ סעיף ח', וכתב הפ"ת שלא נהירא לו ולא כתב טעם. אבל פשוט לע"ד של"ד כבוד האשה לבעלה לכבוד הבן לאביו דכבוד אשה לבעלה הוא רק מעניני התחייבות שבין איש לאשתו, שאפשר על זה שאירע שצריכין לרון ביניהם שאינו דבר המצוי לא חייבוה בכבוד זה, ואדרבה הא גם הוא חייב לכבדה כדאיתא ביבמות דף ס"ב, ולילך לפני ב"ד הוא בזיון לאשה דאפילו לילך לב"ד להתיר נדרה הוא בזיון לה, כדאיתא בכתובות דף ע"ד ואף לר"מ נמי הוא בזיון אלא שסובר שהבעל לא חש לכך, וא"כ לילך למקום שאינו במקומה אולי הוא יותר בזיון לה, ולהאיש אין זה כלום אלא ענין טירחא".

לדברי האג"מ כבוד האשה לבעלה אינו חיוב עצמי ככבוד הבן לאביו ואמו, אלא נובע מהשעבודים שבין איש לאשתו, וממילא ההתחייבות חלה על דבר המצוי, ולא על התדיינות ביניהם, שהיא דבר שאינו שכיה. זאת ועוד, הרי גם הבעל חייב לכבד את אשתו, והליכה לבי"ד ובפרט כאשר אינו במקומה, הוא בזיון עבורה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אמנם בנדו"ד כתב עפ"י דברי הגר"א שהאשה מחויבת להתדיין במקומו של הבעל כאשר הוא דורש שלו"ב, ומצינו בדבריו ביאור מחודש בסברת "מאן דכאיב ליה כאיבא", וז"ל:

"וצריך לומר שהוא מטעם דכתב הגר"א ס"ק י"ח מהא דמאן דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא, ושמעין מזה גם דין זה דהוא צריך למיזל להאסיא שיכול יותר לרפאות וכיון שהוא במקום אחר צריך לילך לאותו המקום שנמצא שם הנתבע שהם יוכלו יותר להביאו לדין לפניהם מב"ד שבמקום המלוה. ולכן לא שייך זה אלא בכל תובע ונתבע שליכא שום נידון קודם שאנו שומעין התביעה שלכן צריך התובע לבא למקום הנתבע שידעו שיש מה לידון ויביאוהו לפניהם לידון, אבל בדבר הידוע שיש נידון עוד קודם ששמעו טענות מהתובע כמו הכא באשה שנסעה מבעלה ובאה לכאן שהכל רואים שהבעל הוא תובע ממנה שהיא מורדת והיא נתבעת שצריכה להשיב שנמצא שאף שלא בא לבי אסיא יודע האסיא, לא שייך סברא זו אלא יש לידון כדין נתבע שצריך לילך לבית הועד כשרוצה התובע, לא מבעיא להסוברים דבכל תובע ונתבע הוא כמו לוח ומלוה שנחשב עבד לוח אלא אפילו אם בשאר תביעות ליכא דין זה נמי באשה לבעלה שמשועבדת לו יש להיות כדין לוח למלוה מטעם זה שהיא כעבד לוח. ואף אם יש לה תביעות שתובעת גם ממנו הרי לענין תביעותיה לא ידוע עד שתטעון שלכן הרי היא צריכה לבא למקום בעלה הנתבע כדין תובע ונתבע כשהן בשני מקומות שצריך לילך למקום הנתבע שלתביעות שלה ליכא חלוק דהא ג"כ אין ידועין בלא תביעתה, ונמצא שבין מצד תביעתו ובין מצד תביעתה צריכה לילך למקומו".

לדבריו, הדימוי ל"בי אסיא" בא ללמדנו שיש צורך בהליכה למקום בו ניתן לאבחן ולטפל בבעיה באופן הטוב ביותר, ולכן כאשר אין רקע מוקדם לתביעה, יש ללכת ל"בי אסיא" שבמקום הנתבע, דהיינו בית הדין שבמקומו, שהם יכולים יותר להביא את הנתבע להתדיין בפניהם ולברר את העניין כדבעי. מה שאין כן בדבר הגלוי לעיין, כגון בבעל ואשה, שהאשה עזבה את ביתם והבעל טוען שהיא מורדת ותובע שתחזור, אין צורך בהגעה לבי אסיא על מנת להבין את שורש הדין.

ובעטרת דבורה (ח"ב, סימן ה) כתב דדבריו צ"ע, דפשט דברי הגר"א הוא שמי שכואב לו הכאב, הוא זה שצריך ללכת למקומו של השני, ולא ניתן לחייב את מי שלא סובל מכאב להגיע למקומו של חברו, ואין הדבר תלוי בשאלה אם ידוע עוד קודם הדיון שקיים כאב. וגם מ"ש להשוות זאת לדין הליכה לבית הוועד, מנ"ל לחייבה ללכת למקום מגורי הבעל, שאינו בית הוועד. לכן הסיק בנדון ידידיה שאם האשה היתה פותחת תיק גירושין ומזוונות בלבד, היה מקום לתבוע הבעל במקום מגוריו, משא"כ כאשר יש תביעות הדדיות, והבעל תבע שלו"ב וכדו', עיי"ש.

[ולגבי עצם חידושו של האג"מ בביאור "מאן דכאיב ליה כאיבא", נציין שכבר מצינו בראשונים שכתבו שאין לומדים מסברא זאת רק את ענין הכאב, שמי שכואב לו, הוא זה שצריך להתאמץ, אלא לומדים גם מה"בי אסיא", כלומר מהדימוי של הגמרא לכאב ולהליכה לרופא, יש ללמוד גם מאופן הדרישה והבדיקה המתבצעים ע"י הרופא, וכדמצינו בשיטה מקובצת (בבא קמא, ס) בשם רבינו יהונתן, שכתב לענין דין המוציא מחברו עליו הראיה:

"סברא הוא דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא לא היה צריך משה להזהירן דפשיטא הוא דלא גרע דין אחד ממשפט הרופאים שאין הרופא דן את החולה לפי סברתו לבדו עד שאומר לו החולה ראשי כבוד עלי ובמקום פלוני ומשתנה עלי במקום פלוני למקום פלוני ולפי שהוא מראה לו פנים הוא דן אותו כך התובע צריך להראות לו פנים שתביעתו חזקה וברורה כלומר בעדים".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עוד הוסיף האג"מ (שם):

"אבל הוא רק כשהנידון הוא לעשות שלום ביניהם אבל אם החליטו שניהם להתגרש, שוב אין שייכין זה לזו, כיון דבהסכם שניהם בטלה התחייבותם מזה לזו ולהיפוך והוי תביעותם ככל תובע ונתבע, ואין שום הכרעה בזה רק שמי שכאיב ליה יותר שאחד לא איכפת לו כ"כ להיות כן והשני איכפת לו יותר צריך הוא לילך למקום השני, כיון שזהו הטעם דהתובע אזיל למקום הנתבע. וכיון שבעובדא זו הוי הנידון לעשות שלום ביניהם שפיר דן כתור"ה שהאשה צריכה לילך לב"ד שבמקום הבעל".

לדבריו, כאשר ברור שפני הצדדים לגירושין, שוב אין חילוק בין בעל ואשה לתובע לנתבע רגילים, והדריגין לכלל שיש לילך אחר הנתבע.

למעשה מצינו גם באג"מ (שם), וגם ביבי"א (שם) שכתבו שכאשר הבעל או האשה הרחיקו נדוד ממקום מגוריהם המשותף, יש לדון במקום בו התגוררו, וכדכתב **המהרשד"ם** (חו"מ סי' קג), שעד כאן לא אמרו הפוסקים שהתובע הולך אחר הנתבע אלא כשהעסק של המשא ומתן נעשה זה במקומו וזה במקומו, אבל אם היו שניהם במקום אחד, ואח"כ הנתבע הרחיק נדוד, פשיטא שאם יש כח בידי בית דין להביא את הנתבע למקום התובע שיביאוהו להתדיין שם.

וכתבו האחרונים (עיין הגר"י שחור שם, אורות המשפט, שם ועוד) שכאשר יש ספק אחרי מי הולכים, כגון בדו"ד שבין איש לאשתו, תלוי הדבר לכאורה בשאלה אם ההליכה אחר הנתבע היא תקנה או שהיא מעיקר הדין. אם נאמר שזו תקנה, אזי בכל ספק תקנה יש להעמיד אחר עיקר הדין וללכת אחר התובע. אך אם ההליכה אחר הנתבע היא מעיקר הדין, יש ללכת אחריו, גם במקום ספק.

ובשו"ת **שמע שלמה** (ה"א, א) עסק בתביעת מזונות וגירושין של האשה, כאשר בני הזוג חיים בפירוד של שלוש שנים, והבעל מבקש לדון בעירו ת"א, והאשה מבקשת לדון במקום מגוריה בחיפה, שם התנהלו בעבר דיונים ביניהם. בדבריו דן בשייכותם של הטעמים הנ"ל בזמננו, וז"ל:

"ועוד יש להוסיף בזה דבזמנינו לא שייך הטעם הזה כי כוח ב"ד היום שוה בכל מקום בלי שום הבדל כלל ועיקר ואחר שפוסקים הדין יש אפשרות לכוף את בעלי הדין לקיים מה שנפסק עליהם באותה מידה בכל ב"ד וב"ד שבכל א"י עד שלא שייך לומר שבב"ד שבת"א יציית הבעל הנתבע יותר מאשר בב"ד בחיפה דסדנא דארעא חד הוא. וגם לא שייך בנדו"ז לומר דהנתבע ציית יותר לב"ד שבמקומו דאין לו שום קשר אתם מטוב ועד רע והם זרים לו לא פחות מב"ד בכל מקום אחר, וע"כ לא שייך בזמנינו הטעם הזה ובודאי דיש להתחשב ברצונה של האשה שהיא התובעת ובפרט לאור הנסיבות המיוחדות לנדון זה. ולפני האמור גם לא שייך רבוי מחלוקת כטעמו של מהרשד"ם ז"ל דהואיל ולכל ב"ד יש אותם הסמכויות ממש ולכל ב"ד יש איזור מוגדר השייך לתחום שיפוטו, א"כ אין שייך כאן מחלוקת כלל".

ה"שמע שלמה" מחדש שבזמננו אין שייך טעמו של המהריב"ל, לפיו הנתבע ייכנע יותר לפני ביה"ד של הקהל שלו, מפני שכח הכפייה של בתי הדין שווה בכל המקומות, ואף אין לו כל קשר עם הדיינים דבכל אתר ואתר.

אמנם חכמתי בדעתי האם כוונתו של המהריב"ל הינה מצד הכניעה לדייני עירו שהוא נכנע כלפיהם [ועיין בשו"ת "קנין תורה בהלכה" ח"ב סי' יב, סק"ז, שכתב: "הבי"ד שבעיר הנתבע המכירים ויודעים בו יבינו יותר כיצד לטפל בו להוציא העושה מתחת ידו", הו"ד בפס"ד הגר"י שחור שליט"א הנ"ל], או הכניעה היא מצד הקהל שבעירו, שירגיש שלא בנוח שלא לציית לדיינים

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

במקום מגוריו, מצד שכניו ואנשי עירו שיישמעו על כך שהוא לא ציית דינא. לכאורה אם ננקוט כצד השני, אזי אף אם אינו מכיר את הדינים, עדיין יהיה כנוע יותר בעירו, ואף אם כח הכפייה של בתי הדין שווה, עדיין יהיה צייתן יותר באזור מגוריו. אמנם יש מקום לומר שבזמננו אין נפק"מ גם בזה, ובני עירו שומעים אודות חיובו בביה"ד, בין כאשר מתדיין בעירם, בין במקום אחר.

נפקא מינה נוספת תהיה כבנדו"ד, בו הרכב הדיינים זהה בין בביה"ד באר שבע, בין בבית הדין באילת, לפיכך כאשר יבוא נתבע המתגורר באילת ויבקש להתדיין בבאר שבע, דאם נאמר כצד הראשון בביאור דברי המהריב"ל, שהכניעה היא לדייני עירו, אזי הדיינים הם אותם דיינים, בין אם ידון לפניהם באילת, בין אם ידון לפניהם בבאר שבע, אולם אם נאמר כצד ב', שהכניעה היא מצד הקהל שבעירו, אזי זה שייך רק במקום מגוריו, משא"כ כאשר דן בפני הדיינים בעיר אחרת.

הוסיף ה"שמע שלמה":

"ולמעשה נשאר בידנו הטעם של הכנה"ג ז"ל שלא יתנו העניים עיניהם בעשירים וכו' וכנ"ל ונראה שגם בימינו טעם זה דכונת הכנה"ג ז"ל, שאם לא היו מתקנים לילך אחר הנתבע למקומו אזי העניים יכולים לתבוע את העשירים בלי שום הצדקה והעשיר בראותו שיצטרך לנסוע עד לעירו ושער מקומו של זה העני ויפסיד זמן וקושי הטלטול וכו' יבקש מהעני להתפשר עמו כדי לקנות נחת לעצמו למרות שידוע האמת שאין לזה שום הצדקה כלל ועיקר. וצ"ל שמ"ש שהעניים יתנו עיניהם בעשירים הוא לאו דוקא אלא דוגמא נקט ור"ל דכל אחד שיהיה לו ריב עם חברו וכיו"ב וירצה ללחוץ עליו כדי להשיג מבוקשו ילך ויתבע אותו על בוקי סריקי והלה כשיראה שהוא צריך לנסוע עד למקום התובע וכל הכרוך בזה יכנע בע"כ שלא מטובתו ויהיה עיוות דין רח"ל... אבל כל זה הוא במקום שאין אנו יודעים טענותיהם דחיישינן שמא תובעו תביעת סרק להטרידו ולצערו ואמרינן ליה לאו כל כמינך להטריחו עד למקומך בחנם אלא תלך אתה אליו אבל בנד"ד שכבר דנו כאן שלש שנים וכל תביעותיהם וטענותיהם ידועים וגלויים לביה"ד חזר דינם כהא דא"ל נלך לב"ד הגדול דבזה הדין ברור שהנתבע הולך אחר התובע משום דכבר בדקו ב"ד".

גם לגבי טעמו של הגר"א כתב השמע שלמה, שאין ללכת בנדונו אחר הנתבע, הן עפ"י מ"ש האג"מ, הן מטעם אחר מיוחד, וז"ל:

"עוד י"ל דזה שייך בשאר תובע ונתבע דהאחד מהם הוזק ע"י חברו בדרך נזיקין או בהלואה או מו"מ וכיו"ב ולשני אין נזק, בזה אמרו מאן דכאיב ליה וכו'. אבל באיש ואשתו אין בזה הכלל של תובע ונתבע במובנו הפשוט דעפ"י שניהם לוקים מתוך הריב והמחלוקת שיש ביניהם ואעפ"י שהצד שהגיש תביעה נקרא תובע וממילא השני נקרא בשם נתבע מ"מ הרי שותפים הם גם בצרותיהם ושונים הם בתוצאותם פירות ופ"פ ולשניהם כאיב כאבם יחדיו ויש אשר זה שנתבע כאבו גדול יותר וכפי שראינו בעיננו פעמים רבות נראה דבכה"ג לא שייך כ"כ לומר מאן דכאיב ליה כאיבא וכו'".

טעם זה ודאי שייך בנדו"ד, בו בני הזוג לוקים מתוך הריב והמחלוקת שביניהם, ועל כן אין נדוננו דומה למצב הרגיל בו הולכים אחר הנתבע.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ד. מקום המשפט עפ"י תקנות הדיון

בתקנות הדיון של בתי הדין הרבניים מצינו התייחסות לקביעת מקום הדיון במצבים השונים, נצטט קמעא את הנוגע לנדו"ד:

פרק ב: מקום המשפט

- המשפט במקום
הנתבע
- ז. (1) התובע הולך אחר הנתבע, ולכן על התובע להגיש את תביעתו לבית-הדין האזורי של מקום הנתבע.
- (2) כמקומו של הנתבע יראו את מקום מגוריו הקבוע, מקום עבודתו הקבוע או מקום עסקיו העיקריים.
- (3) אין לנתבע בארץ מקום קבוע, כאמור – נחשב מקום הימצאו כמקומו.
- (4) אם מקום הימצאו של הנתבע אינו ידוע או שמקום מגוריו הוא בחוץ לארץ, תוגש התביעה לבית הדין האזורי של מקום התובע.
- משפט בין בני זוג
- י. (1) תביעה בין בני זוג בענייני אישות תוגש לבית הדין הרבני של מקום המגורים האחרון של בני הזוג.
- תביעה במקום
העיסקה
- יב. נעשתה עיסקה במקום מגוריהם של שני הצדדים, ואחר-כך עזב אחד מהם את המקום – הברירה בידי התובע להגיש תביעה בענין העיסקה במקומו של הנתבע או במקום העיסקה, אם היא עדיין מתקיימת.

התקנות קובעות כי קביעת מקום הדיון בתביעה שבין בני זוג תידון בביה"ד האזורי השייך למקום מגוריהם האחרון.

"ב"עטרת דבורה" (ח"מ סימן ה) כתב כי נראה שטעם התקנה הוא עפ"י סברת **המהרשד"ם** (ח"מ קג) שאם נעשה עסק בין שני אנשים במקום מסוים, אנו תולים שמסתמא קיימת הסכמה ביניהם שאם יתעורר ביניהם דין תורה בענין העסק, שידונו במקום העסק.

לעומתו, **הגרא"צ שינפולד שליט"א** (שורת הדין יז, עמ' שפו, בהערה 2) סובר שטעם התקנה הינו מצד יעילות הדיון, שכאשר יש צורך להביא עדים על אירועים במהלך הנישואין, יקשה להביאם לעיר אחרת. ועיין עוד בפס"ד הנ"ל של הגר"י שחור שליט"א שדן בשורש התקנה.

בנדו"ד קיימת מחלוקת בין הצדדים היכן הוא מקום המגורים האחרון. לטענת הבעל, מקום מגוריהם האחרון כזוג הינו במקסיקו. לעומתו, טוענת האשה כי מקום המגורים האחרון הינו באילת. לדבריה, התגוררו במקסיקו כחצי שנה, ולבקשת הילדים שהתגעגעו לחבריהם בארץ, הוסכם ביניהם כי האשה והילדים יחזרו לארץ, והבעל ימשיך בעבודתו במקסיקו ויגיע לשהות עם משפחתו באילת כל שלושה חודשים, ואכן כך קרה, עד שנפרדה דרכם של בני הזוג.

והנה היה מקום לדון אם יש להחשיב את "ביקורי המולדת" של הבעל ככאלו שיש בהם כדי לקבוע את מקום מגוריהם האחרון של הצדדים.

בהקשר לכך אציין בקצרה לדברי **הגר"ש שפירא שליט"א** (פס"ד ביה"ד נתניה, תיק 934569/1) לגבי קביעת מקום הדיון בבעל שבמשך השבוע נכח במקום עבודתו והיה מגיע רק בסופי שבוע למקום בו התגוררה משפחתו קודם לפתיחת הליך הגירושין, ועל כן טען שמקום הדיון הוא בעיר הקודמת בה התגוררו במשותף. בפסק הדין הכריע כי לגבי קביעת מקום המגורים של בני זוג, הדבר הקובע הוא המקום בו נמצאת המשפחה ביחד כשהדבר מתאפשר.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לדבריו, הרי זה כמו ששנינו בכתובות (סא, ע"ב) בדין עונה שבעלי מלאכה היוצאים לעבודה מחוץ לעיר עונתם נקבעת להם לפי התדירות בה הם חוזרים לביתם. עיי"ש:

"החמרים אחת בשבת, הגמלים אחת לשלושים יום הספנים אחת לששה חודשים".

לכן ברור שבכהאי גוונא מקום מגוריהם של הצדדים הוא מקום מגורי האשה שאליו היה הבעל חוזר, כשהיה מתאפשר לו על פי תנאי עבודתו בסופי שבוע.

ועיי"ש (סב, ע"ב):

"דרב רחומי דהוה שכיח קמיה דרבא במחוזא, הוה רגיל דאתי לביתיה כל מעלי יומא דכיפורי..."

"יהודה בריה דר' חייא חתניה דר' ינאי הוה, אזיל ויתיב בבי רב, וכל בי שמשוי הוה אתי לביתיה".

"רבי חנניה בן חכינאי [...] אזיל יתיב תרי סרי שני בבי מדרשא [...] שלח לביתיה".

שמעין שהנך אמוראים שהלכו ללמוד מחוץ לביתם, יש שהיה חוזר פעם בשנה, האחר פעם בשבוע והשלישי אחרי שתיים עשרה שנה ובכל זאת, קרו לו בגמ' שחזר לביתו ש"מ כדכתבנו דמקום מגורי האשה שאליו הבעל חוזר נקרא ביתו של הבעל.

עוד כתב כי נראה לומר שעיקר מקום מגורי בני זוג וביתם הוא במקום בו מתגוררת האשה, אם יש הכרח שהבעל ישהה הבעל מחוץ לבית. וכדאמר ר' יוסי בשבת (קיא, ע"ב) ובגיטין (נב, ע"א):

"מעולם לא קריתי לאשתי אשתי [...] אלא לאשתי ביתי".

ופרש"י בגיטין שם:

"לאשתי ביתי שכל צרכי הבית על ידה נעשים והיא עיקר הבית".

[והוסיף דלכאורה נראה שהוא הדין באשה הנאלצת במסגרת עבודתה לשהות מחוץ לבית וחוזרת רק בסופי שבוע, שלטעם הראשון שכתבנו לעיל עיקר מקום המגורים הוא המקום שגרים ביחד כמשפחה וכן נראה עיקר אף שמדברי ר' יוסי שהבאנו אין ראיה, ואכמ"ל].

מכל מקום, אין צורך להרחיב בדבר, מאחר שבנדו"ד הרי הבעל הרי אינו מבקש לקיים את הדיון במקסימום, אלא בבאר שבע, ואם כן אף היינו קובעים שמקום המגורים האחרון היה במקסימום, אין לכך שום נפקות ביחס לבקשתו להתדיין במקום אחר מאשר עירה של אשתו התובעת. הנחה זו מתיישבת עם שני הטעמים שהזכרנו לעיל, בין אם נאמר שבסיס התקנה הוא דברי המהרשד"ם שיש להתדיין במקום העסק, שהרי באר שבע אינה "מקום העסק", בין אם נאמר שהתקנה הינה מצד יעילות הדיון ובכדי שניתן יהיה להביא עדים, הרי פשוט שלא ניתן להביא עדים ממקסימום ל"באר שבע".

הליכה אחר הנתבע כאשר מתגורר בחו"ל

אמנם בתקנות הדיון, סעיף ז(4) מובא כי כאשר מקום מגוריו של הנתבע הינו בחו"ל, אזי תוגש התביעה לביה"ד במקום מגוריו של התובע, ולכן גם בנדו"ד יכולה האישה להגיש תביעתה בביה"ד באילת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ובשו"ת "ישכיל עבדי" (ח"ו חו"מ א) עסק בתביעת גירושין ומזונות מבעל המתגורר בלונדון, וכתב:

"ואשר לטענה כי התובע הולך אחר הנתבע, כבר הבאתי בח"ה חו"מ ח, תשו' הרשב"א אלף קמט, שהביא רמ"א בסי' ע"ג ס"י מי שהיה דר עם המלוה ויצא משם והניח ממונו בעיר שיצא משם יכולים התובעים לכופו לדון עמהם בעירם שלא יהא כל או"א לזה והולך למדה"י וכו' [...] והנה בנ"ד תרתי איתנהו, שהוא התחתן בארץ לפני הרבנות הראשית בת"א, ושם התחייב בכל חיובי האיש לאשתו, וגם השאיר רכוש כאן בארץ [...]"

ודבריו נכונים אף בנדו"ד בו נישאו בארץ, ויש להם רכוש משותף באזור אילת [ועיין ב"שורת הדין" יז, עמ' שפו, מאמר הגרי"י רבינוביץ במה שדן בסברת ה"ישכיל עבדי"].

עוד נציין לדברי ה"יביע אומר" (שם):

"אולם נראה דשאני הכא שהאשה באה בטענה צודקת שהיא מטופלת בילדים קטנים שלהם, ואין לה איפה להניחם כשהיא מחוץ לעיר ואי אפשר להשאירם לבדם, וגם טירחתה מרובה יותר מטירחת בעלה, ובפרט לפי מ"ש הגר"ש קלוגר בשו"ת האלף לך שלמה (חאה"ע ס"ס קיח), דהאידינא חזינן שקשה טילטולא דאיתתא טפי מדגברא. ולהכי הדרינן לתקנתא שהתובע הולך אחר הנתבע."

והנה בנדוננו, אף שילדי הצדדים כבר אינם קטנים, מכל מקום ודאי שטרחתה של האשה מרובה מטרחת בעלה, המתגורר מעבר לים, ואינו נוטל חלק פעיל בגידול הילדים, על כן יש לשקול אף גורם זה כבואנו להכריע אם להטריח את האשה בנסיעות ארוכות לביה"ד בבאר שבע.

עוד נציין כי כבר התקיים דיון לפני כשנה בביה"ד באילת, אליו הופיעה האשה. יש אף בכך משקל מסוים בהמשך הדיונים באילת.

מסקנה

בצירוף העובדה שיש מקום לקבוע את העיר אילת כמקום מגוריהם האחרון של בני הזוג, וכן מפני שהנתבע אינו מבקש לקיים את הדיון במקום המגורים האחרון, אלא בעיר שלישית, שאינה מקום מגוריו, ואינה מקום מגורי התובעת, ובשל כך שהנתבע כלל אינו מתכוון להתייצב לדיון הקרוב, אלא באמצעות בא כוחו, ולאור תקנות הדיון לפיהן כאשר מקום מגוריו של הנתבע הינו בחו"ל, אזי תוגש התביעה לביה"ד במקום מגוריו של התובע, יש לקבוע את הדיונים בביה"ד בעיר אילת, מקום מגורי התובעת.

מותר לפרסום לאחר השמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום ו' באלול התש"פ (26.08.2020).

הרב אברהם צבי גאופטמן

הרב עובדיה חפץ יעקב

הרב אהרן דרשביץ – אב"ד

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה